

Gróf Zrinyi Miklós prózai munkái. Sajtó alá rendezte, bevezetést és magyarázatot írt hozzájuk *Markó Árpád.* A Magyar Szemle Társaság kiadása. Budapest: 1939.

Zrinyi Miklós prózai munkáinak új kiadását lapozgatva szinte minden sornál azt érezzük, hogy ezek a tizenhetedik század közepéről való írások ma is időszerűek. Zrinyi talán az első magyar író, aki a magyarság és az újkori Európa viszonyát magasabb, ma úgy is mondhatjuk, történetfilozófiai szemlélettel vizsgálta meg. E vizsgálat eredménye, mint ismeretes, az volt, hogy Magyarország maga erejéből is megállhat, ha fiai akarják. Nem avultak el mindenestül azok a sorok sem, ahol az egykori magyarság hibáit ostorozza: Zrinyi nemcsak korának (gyermeké, hanem az örök magyarság kifejezője. Munkáinak jórésze hadtudományi jellegű, ő az első képzett magyar katonai író. Esméi közül a magyar nemzeti hadsereg felállításának és az általános védkötelezettség bevezetésének az elve jóval megelőzi korát. Ma, amikor a magyar vitézség hagyományainak az ápolása ismét létérdekünk, különösen örülhetünk, hogy Zrinyi munkái ilyen gondos kiadásban jelentek meg. Markó Árpád szövegkiadása és bevezető tanulmánya nemcsak a laikus olvasót segíti, hanem a legszigorúbb szakszemponokat is kielégíti.

Dr. Baróti Dezső.

KÜLFÖLDI TANÍTÁSI MOZGALMAK.

(Külföldi folyóiratok nyomán.)

1. A magyarság iskolaviszonyai az utódállamokban a múlt tanév végén.

1. *A magyarság iskolaviszonyai az utódállamokban a múlt tanév végén.*
a) *Jugoszlávia.* A háború után az állam mindent elkövetett, hogy a nagymértvű irástudatlanságot leküzdje, a széles néprétegek szellemi szintjét emelje. Az 1929-i iskolatörvény a nyolc évi iskolázást mindenkire kötelezővé teszi.

A legutóbbi iskolaév adatai szerint Jugoszláviában 8511 *elemi iskola* volt 1,340,693 tanulóval és 30,881 tanítóval. Az iskolák számának állandó növekedése mellett is, a nyugati államokkal összehasonlítva, Jugoszláviában még nagyon kevés az iskola. Így ha a 16 millió lakosu Jugoszláviát összehasonlítjuk a 13 millió lakosu volt Csehszlovákiával, ahol 17,923 elemi iskolába 2,783,155 tanuló járt, akkor megállapítható, hogy a jugoszláv szülők nem veszik nagyon komolyan a tankötelezettséget. A trianoni határok közé szorított kis Magyarországon felényi lakos mellett 6886 elemi iskola volt 961,700 tanulóval.

A Magyarországról letépett Dunabánságban van 1102 elemi iskola és pedig 1094 állami és 8 magániskola. Az osztályok száma 4656. Az állam nyelvén folyik a tanítás 3337 osztályban, német nyelven 631, magyar nyelven 461, szlovák nyelven 78, ruszin nyelven 20 és orosz nyelven 4 osztályban. Az adatok összehasonlításánál szembeűnik, hogy habár a magyarság számbeli- leg erősebb, mégis kevesebb anyanyelvű iskolája van, mint a számbeli- leg kisebb németeknek. Hasnlóképen kedvezőtlen a helyzet a magyarokra nézve a tanulók számánál is. Az elemi iskolai tanulók száma a Bánságban 261,809.

Ezek nemzetiség szerint így oszlanak meg: jugoszláv 169,093, szlovák 8397, egyéb szláv 2616, német 38,870, magyar 36,360 (18, 661 fiú és 17699 leány), 5331 román és 1119 egyéb nemzetiségű. Amiből az következik, hogy a németek jobban járnak az iskolákat, mint a magyarok. Az írástudatlanság úgyszólván ismeretlen soraikban, még a magyarság körében még mindig sok az analfabéta. Vannak községek, ahol még magyarul tudó szláv tanító sem áll a magyar gyermekek rendelkezésére. Így azután sok magyar gyermek csak ciril betűkkel tanul meg írni és bekövetkezhetik az a furcsa eset, hogy a városba szakadt magyar munkás vagy cselédleány, ciril betűkkel ír magyar levelet az otthoniaknak.

Nem állnak rendelkezésre adatok a magyar anyanyelvű középiskolai tanulók és a magyar nemzetiségű *középfokú iskolák* számáról, mégis tudjuk, hogy a helyzet e tekintetben sem kedvező. A *polgári iskolák* száma 512, ezekbe 35,768 tanuló járt és 2398 tanító tanított. Működik továbbá 182 gimnázium 110,742 tanulóval, 4958 tanárral. Az országban van 36 tanítóképző 3812 tanulóval és 609 tanárral. Van 28 női szak- és kereskedelmi iskola, középfokú műszaki, tengerészeti és mezőgazdasági szakiskola. Van 3 középfokú földműves iskola Valjevon, Negotinban és Krizevcsin, de a búzatermő Vajdaságban nincsen egy sem. Magyar középiskola csak egy van Szabadkán, gimnázium, melyben azonban már csak a hittant és a magyar nyelvet tanítják magyarul. Az iskola a legnehezebb küzdelmet folytatja fennmaradásáért.

A közoktatásügyi minisztérium felügyelete alatt áll 5 gör. kel. 9 róm. kath. 4 muzulman és 1 zsidó teológiai főiskola.

b) *Románia*. Az 5 kolozsvári magyar kisebbségi középiskolának az 1938/39. tanévben 1692 tanulója volt. Az előző tanévhez képest kis gyarapodás mutatkozik.

A Ref. Kollégiumnak 385 tanulója volt. A tanulók száma 6-tal több mint az előző tanévben. Rendkívül örvendetes, hogy a jövő tanévre az első osztályba 24 tanulóval jelentkezett több fölvételi vizsgára mint a múlt tanévben. A kollégiumnak 170 bennlakója közül 120 középiskolai tanuló és 50 egyetemi hallgató.

A Ref. Leánygimnázium fennállásának huszadik évfordulóját ünnepelte. A beiratkozott tanulók száma 334, ami az előző tanévhez képest 6 főnyi gyarapodást jelent.

A leánygimnáziumból és női kereskedelmi iskolából álló Máriánium növendékeinek száma a múlt tanévben 469 volt. A gimnáziumba 267 leány iratkozott be. Az 1939/40. tanévre az első osztályba eddig 23 tanuló tette le a fölvételi vizsgát. Ez a szám azonban korántsem végleges, mert sokan, különösen a vidékiek az iskola év elején megtartandó fölvételi vizsgára jelentkeztek. A női kereskedelmi iskolába 201 tanuló járt.

Kiváló tanulmányi eredményt értek el a Kegyesrendi Főgimnáziumban. A gimnáziumot az elmúlt tanévben 335 tanuló látogatta. Érettségi vizsgát tett 34 tanuló, ami az előző tanévhez képest 12 főnyi növekedést jelent.

Az Unitárius Kollégium 197 tanulója közül a többség vidéki. Érettségi vizsgát tett 21 tanuló, 4-gyel több mint a múlt tanévben.

A 37 különböző egyetemi fakultásba és főiskolára 34,093 hallgató volt

beírva. Ezek közül 917 (2,7%) magyar. Ez a szám az egyes fakultásokon és főiskolákon a következőképpen oszlott meg: Orvosin 123 (13,4%), jogin 262 (28,6%), bölcsészeten 132 (14,4%), irodalmin 153 (16,7%), gyógyszerészetin 36 (3,90/0), műegyetemen 49 (5,40/0), építészeti akadémián 4 (0,4%), zene- és színművészeti főiskolán 34 (3,7%), szépművészeti főiskolán 21 (2,3%), felső ipari és kereskedelmi akadémián 60 (6,60/0), építészeti és rajzvezető főiskolán 4 (0,4%), felső mezőgazdasági akadémián 25 (2,70/0), testnevelési főiskolán 14 (1,5%).

A gyakorlati pályák felé vonzódás mindinkább veszt az erejéből. A jogi fakultásra járt a legtöbb magyar tanuló, mert ügyvédi diplomával aránylag még legjobban tud boldogulni. A tanári pályán nagyon kevés a kllátás, hogy kisebbségi tanár álláshoz juthasson. Az orvostanhallgatók száma a multhoz képest esőlkent, minek oka az lehet, hogy az orvosi pálya elvégzése igen költséges és hosszú ideig tart, pedig ezen a pályán lehetne elhelyezkedést találni, mert a magyar orvosok száma kevés.

A magyar főiskolások közül 695 (75,8%) Kolozsváron tanult, Bukarestben 151 (16,50/0), Jassiban 13 (1,4%), Csernochoban 20 (2,2%), Kisinevben 1, Temesváron 37 (4%). A mult tanévben a magyar diákok közül oklevelet szerzett 233 és pedig 31 orvosi, 15 gyógyszerészi, 21 bölcsészeti, 116 jogi, 23 irodalmi, 11 felső ipari, 2 felső mezőgazdasági, 3 zene- és színművészeti, 2 szépművészeti, 4 műegyetemi és 4 testnevelési diplomát szerzett.

A román nyelv tudása és a középiskolákban eredményesen tanított francia nyelv tudása az erdélyi magyar főiskolai ifjúságot eltéríti a german irányú kultúrától és a gall szellem felé orientálódik. Ez az irány meglátszik nemcsak az ifjúság francia olvasmányain, hanem külföldi tanulmányútajain is. Franciarszágot jóval több magyar ifjú keresi föl tanulmányai kiegészítése céljából Erdélyből, mint Németországot.

A marosvásárhelyi és marosmegyei Magyar Népközösség ülésén foglalkozott az iskolánkívüli népművelés kérdésével. Molter Károly író, ref. kolégiumi tanár részletesen kifejtette azt a széleskörű művelődési programot, amit Erdélyben a népnevelés terén meg kellene valósítani. Mindenekelőtt analfabéta tanfolyamok kellene, olyan falvakon, ahol a román iskolapolitika miatt a magyarságnak egész nemzedéke nőtt fel anélkül, hogy magyarul írni megtanulhatott volna. Kellene különféle szakiskolák; pl. ipariiskolák. Ezenkívül az erdélyi magyarság kívánságára az, hogy a 2 milliónyi romániai magyarság részére külön magyar nyelvű tudományegyetem létesíttessék az állam által.

c) *Szlovákia.* A mult tanév végén Szlovákiában a következő magyar iskolák működtek: Pozsonyban volt 6 magyar elemi iskola és pedig 2 állami, 1 községi, 2 katolikus, 1 evangélikus, továbbá a Notre Dames és az Orsolyarend 1—1 elemi iskolája. De még mindig 400 magyar gyermek jár másnyelvű elemi iskolába. Vidéken a következő helyeken vannak magyar elemi iskolák: Alsóbodok, Alsócsitár, Bábindál, Berencs (r. kat.), Béd (áll.), Eperjes (ev.), Csehi (közs.), Felsőmecenéz (mag.), Luciabánya (mag.), Főrv (közs.), Geszte (közs.), Gyimes (áll.), Királyi (közs.), Kolon (áll.), Ledec (r. kat.), Magyarböd (ref.), Menye (áll.), Nyitraegerszeg (r. kat.), Nyitraegersécsér (r. kat.), Pográny (r. kat.), Pozsony püspöki (r. kat.), Szalánc

(ref.), Szunyogdi (r. kat.), Vereckye r. kat.), Vicsápapáti (áll.), Zsere (r. kat.), összesen 26 helyen. A nagyszombati magyarság most kérte, hogy magyar nyelvű elemi iskolát állíthasson.

Középfokú magyar iskola csak Pozsonyban van és pedig: állami magyar reálgimnázium, magyar négy- és kétéves kereskedelmi iskola, állami magyar tanítóképző, állami magyar polgári fiúiskola, községi polgári leányiskola és az Orsolyarend polgári leányiskolája.

Jelentékeny kultuszmissziót végez a pozsonyi *magyar könyvtár*, mint a városi könyvtárnak egyik osztálya. A magyar könyvtár 13,485 kötetet tartalmaz és pedig szépirodalmi 5939, tudományos 7546 és ifjúsági 627 kötet. A múlt évben a könyvtár 458 kötet új magyar könyvvel gyarapodott. 1938-ban kivittek összesen 7590 kötetet és pedig szépirodalmi 7015, tudományos 575 és ifjúsági 22 kötetet. Igen hézagos az újság és folyóiratállomány, mindössze az Esti Újság, Uj Hírek és Uj Szív pozsonyi magyar lapok, ezenkívül két magyar folyóirat a Buvár és a Tükör járnak a könyvtárnak. A múlt tanév végén alakult új könyvtártanács, melynek elnöke Stelezer Lajos a magyar főiskolai hallgatók gondnoka, lépéseket tett, hogy a könyvtár olvasótermébe egyéb magyar újságok is folyóiratok is járhassanak. A városi könyvtár látogatóinak száma 1938-ban 177,728, ebből magyar 25,656 volt.

Statisztikai Tudósító (STUD).

2. A tanítók szolgálati viszonyai a különféle államokban. A genfi Nemzetközi Nevelésügyi Hivatal az összes kulturállamokhoz kérdést intézett, amelyben választ kért a tanítók fizetési, szolgálati- és nyugdíjviszonyaira vonatkozólag. 48 állam küldte be hivatalos jelentését, amit a Hivatal vaskos kötetben kiadott.

a) *Fizetési viszonyok.* Az államok legtöbbszörében a tanítók fizetése egységesen rendezett, de vannak olyan államok is, ahol területenkint, járásonkint változik a tanítók fizetése. Vannak olyan centrálisan kormányzott országok is, ahol egyáltalában nincsen megállapított tanítói fizetési fokozat.

A fizetéseket a különféle államokban más-más szempontok szerint rendezték. Sok helyen az életfenntartás szükségleteit vették figyelembe és így állapították meg a tanítók kezdő fizetését. Továbbá figyelembe vették az eltöltött szolgálati időt, a tudományos készültséget, több helyen kitűzött és letett vizsgák eredményét. A legtöbb országban a kezdőfizetést korpótlékokkal emelik, ezek egyik-másik helyen a kezdőfizetés két-háromszorosát is meghaladják. Két ország a szolgálati szabályzatban kényszerrendszabályokat alkalmaz olyan tanítókkal szemben, akik nem felelnek meg kifogástalanul tanítói hivatásuknak. Beigazolt esetekben a tanítói fizetés le szállítható vagy a korpótlék megvonható.

Az iskolák vezetői a legtöbb államban külön statust alkotnak vagy igazgatói pótlékban részesülnek. Van ország, ahol a tanítói és igazgatói fizetés között igen nagy a különbség, az igazgatói fizetés a tanítói fizetés kétszeresére is emelkedhetik. A legtöbb esetben az igazgatói pótlék az osztályok számához igazodik. Két országban az iskola vezetésével járó ügykezelés minden tanító kötelessége, ezért tehát külön díjazást nem adnak.

Vannak országok, ahol minden tanító mint próbatanító kezdi működ-

dését. Ezidő alatt több helyen nincsen fizetésük. Angliában a tanítónők fizetése kisebb mint a férfiaké. Míg pl. egy okleveles férfitanító kezdő fizetése évi 168 font sterling, évi pótléka 12 font és legmagasabb fizetése 330 font, addig az okleveles tanítónő kezdő fizetése 150 font, évi pótléka 9 font és elérhető legmagasabb fizetése 258 font. Angliában képezés nélküli tanítók és tanítónők is vannak. Az ilyen férfi kezdő fizetése 102 font, évi pótléka 7 font 10 sh, az oklevél nélküli, tanítónő kezdő fizetése 63 font és évi pótléka 6 font.

Az egyik fizetési fokozatból a másikba való átlépés a legtöbb országban automatikusan történik, bizonyos meghatározott időközökben. Vannak azonban olyan államok is, ahol az előléptetést szerzett érdemekhez kötik. Franciaországban pl. a kitűnő minősítés soronkívüli előléptetéssel járhat. A tanító Franciaországban 3—4 évenként lép egyik fizetési fokról a másikra. Kiváló tanítói munkát végző tanítók, a tanügyi hatóság előterjesztésére ennél gyorsabban léphetnek előre. A soronkívül előléptettek száma kontingentálva van, nem lehet több, mint az összes előléptettek 30 %-a. Vannak országok, ahol az előlépés, újabb vizsgákhoz vannak kötve. Egyes helyeken az értékes irodalmi munkásságot, kiváló tankönyvírást vagy a köznek teljesített kiváló szolgálatot jutalmaznak soronkívüli előlépéssel. Egyik amerikai államban 4 évet számítanak be annak a tanítónak, aki kimutatja, hogy 50 analfabétát tanított meg írni és olvasni.

Sok államban a tanítók különféle kedvezményben részesülnek. Gyermekük tandíjmentesek, ösztöndíjat élveznek, bizonyos kinevezéseknél előnyben részesülnek. Sok helyen a tanítók utazási kedvezményben részesülnek.

b) *Szolgálati viszonyok.* A tanítók heti óraszámja a jelentést tevő országokban 20 és 30 között váltakozik. Így pl. Németországban a tanító heti 30 órára, Belgiumban heti 20, Dániában 36, Franciaországban 30, Olaszországban 25, Hollandiában 26, Angliában 20 és Lengyelországban heti 30 órára kötelezhető. A gyakorlati tárgyak tanítóinak rendszerint több, a magasabb osztályok tanítóinak és az iskolavezetőknek kevesebb a heti órájuk.

A legtöbb államban a tanítók kötelessége a gyermekek felügyelete a tanítás megkezdése előtt, alatt és után. Ami azt jelenti, hogy amíg gyermek van az iskolában, a tanítónak is ott kell lennie. A legtöbb államban a tanítók fölváltva végzik ezt a felügyeletet, de vannak országok, ahol minden tanítót köteleznek, hogy a tanítás megkezdése előtt 10—45 perccel az iskolában legyen és ott tartózkodjék mindaddig, amíg az utolsó gyermek is elhagyta az iskola épületét.

A tanítók kötelessége mindenütt, hogy időt fordítsanak a tanításra való előkészületre, valamint az írásbeli dolgozatok kijavítására is. Bár meghatározott idő erre sehol sincsen megállapítva, de a szolgálati szabályok ezt mindenütt előírják. Ezt a különféle államokban a legkülönbözőképpen próbálják ellenőrizni. A legtöbb helyen a tanítót kötelezik, hogy erről a munkájáról napló följegyzésekben, munkatervben vagy óravázlatban számoljon be.

Nem számítva a hivatalos ünnepeket, az iskolai szünidő Németországban 85 napban, Dániában 75 napban, Franciaországban 80 napban, Görögországban 122 napban, Olaszországban 61 napban, Lengyelországban 90 nap-

ban, Portugáliában 102 napban, Angliában 50 napban és Svájcban 90 napban van megszabva. Minden államban jár a fizetés a szünetidőre is.

e) *Nyugdíj.* Kevés kivétellel minden állam gondoskodik a tanítók nyugdíjáról. Németországban, Belgiumban és Írországban minden tanítónak az állam adja a nyugdíjat. A legtöbb államban egy erre a célra szolgáló alaphoz nyugdíjazták a tanítókat. Az alaphoz a tanító is hozzájárul fizetése arányában, az alapot azonban majdnem kivétel nélkül az állam kezeli és az állam is növeli az alapot. A tanítók hozzájárulása 1.5 és 10 % között váltakozik, rendszerint a fizetéséből vonják le.

A nyugdíjazás a legtöbb államban a korhoz van kötve, kevesebb helyen a szolgálati időhöz. Németországban 65, Angliában 60, Franciaországban 55 és Svájcban már 50 éves korában nyugdíjazták a tanítót. A nyugdíj nagysága a legtöbb államban a szolgálati időtől és az utolsó fizetéstől függ. Egyes országban a befizetett évi járuléktól is függ vagyis nagyobb hozzájárulással nagyobb nyugdíjat lehet biztosítani. A nyugdíjjogosultság kezdete és az ekkor esedékes legkisebb nyugdíj is minden államban meg van állapítva. Így pl. Magyarországon 10 év után a fizetés 40 %-a, Franciaországban 10 évi szolgálat után az utolsó fizetés 50 %-a. A legmagasabb nyugdíj Franciaországban az utolsó fizetés 75 %-a, Németországban és Svájcban az utolsó fizetés 80 %-a, Romániában és Lengyelországban az utolsó fizetés 100%-a.

Angliában a tanítók nyugdíjazásukkor, a nyugdíjon kívül egyszer és mindenkorra nagyobb összeget is kapnak. Ez az összeg az utolsó fizetés 150 százaléka is lehet. Franciaországban 10 0/0-kal emelik azon tanítók nyugdíját, akik legalább 3 gyermeket 16 éves korukig fölneveltek.

Internationale Zeitschrift Für Erziehung.

3. Természettudományi munkahely Vlnában. Érdekes és szinte egyedül álló természettudományi intézet áll a vilnai iskolák rendelkezésére, a természettudományoknak modern cselekedtető módszerrel való tanítására. A háború után a harcok középpontjában fekvő Vilna város iskolái igen szomorú sorsra jutottak. Az ellenséges csapatok, a háborús tevékenység sok kárt tettek az iskolaépületekben és a háború után az iskolák nagy hiányt szenvedtek berendezet iskolatermekben, tanszerekben, nélkülözték a legszükségesebb tanítási eszközöket is. Modern, a pedagógiai követelményeknek megfelelő fizikai, kémiai vagy biológiai oktatásra gondolni sem lehetett. A leg-egyszerűbb felszerelésre is hiányzott az anyagi lehetőség.

Ilyen körülmények között tervezett *Domochovszky Sándor* vilnai tanár egy olyan központi intézményt, amelyben Vilna összes iskolái, az elemi iskolától a középiskola felső osztályáig, korszerűen taníthatók a természettudományokat. Mindenekelőtt megfelelő munkahelyről és a legszükségesebb felszerelésről kellett gondoskodnia. Kérésére 1921-ben a városi hatóság egy elhagyott épületet bocsátott rendelkezésére, a felszerelésre kiutalt 3000 Zlotyt (2000 P.)

A rendelkezésére bocsátott épületben levő 5 nagyobb és 5 kisebb helyiséget rendbe hozatta és a kiutalt arányilag nagyon kis összegből egyelőre az alsófokú természettudományok módszeres tanítására rendelkezett be úgy, hogy a tanulók dolgozhassanak, de egyuttal a tanítók és tanárok megfelelő

továbbképzéséről is lehessen gondoskodni. A beszerzett és házilag előállított eszközökkel teljesen a cselekedtető oktatásra irányította a figyelmet. A tanulók 3—4-es csoportokban végeznek kísérleteket, közben megfigyelik a jelenségeket, rajzolnak és jegyeznek. Ahol szükséges ott a tanár kiegészíti a megfigyelést saját kísérletével, azután a tapasztaltakat megbeszéli, megállapítják a lehető alkalmazásokat és összefüggéseket.

Dochovszky a rendelkezésére bocsátott összegekkel évről-évre fejlesztette az intézményt. Ma már teljesen modernül felszerelt épületekben folyik a munka. Az összes vilnai iskolák tanulóit elvezetik ide és itt a természettudományokat, ma már minden fokon, a miniszteri tanterveknek megfelelően, teljesen cselekedtető módszerrel tanítják.

Kezdetben csak a fizika és kémia tanítására voltak berendezve, ma már berendezkedtek a botanika, zoológia és földtan tanítására is. A folyó tanévben a város belsejében egy főintézet és a város különböző pontjain 7 kisebb intézet áll az iskolák rendelkezésére. A főintézetben van 12 nagy munkaterem és 45 különféle egyéb kisebb helyiség. Van továbbá egy 4200 m²-nyi iskolakert, mintaszerű aquárium, mely rendszeresen csoportosított 46 kisebb aquáriumból áll. Egy terem a természetvédelmet szolgálja, egy másikban dúsan felszerelt pedagógiai múzeum van a természettudományok köréből, vannak továbbá jól felszerelt különféle műhelyek eszközök javítására és előállítására. Antokot nevű elővárosban 5 hektár erdőterületen botanikus és zoológiai kertet rendeztek be ugyancsak az iskolai tanítás szolgálatára. A főintézeten kívül van 7 kisebb intézet, munkahelyek és a tanuló kísérletekhez szükséges eszközöket találnak az ide beosztott iskolák.

Az egész intézmény Dochovszky tanár vezetése alatt áll, kinek 8 kitűnően képzett tanárnő segítkezik. Dochovszky rendszerint csak irányít, látogatja az órákat, felvilágosít, útbaigazít, gyakran azonban maga is tart mintatanításokat. Az iskolák egyes osztályai általában kettős órákra jönnek be, érkezésekor azonnal a kijelölt terembe vonulnak, ahol már minden eszköz elő van készítve a tanítás megkezdéséhez. A tanárnak egy beosztott tanárnő segítkezik. Óra után minden eszköz ismét úgy marad a helyén, ahogy azt a tanulók a tanítás elején találták. A tanulók füzetükbe jegyezzenek, rajzoljanak, amit otthon javíthatnak, de letisztázniok nem szabad. A füzetek így is mintaszerűen tiszták és rendesek. A füzeteket a tanár kéthetenként átnézi, időnkint egy-egy osztályát Dochovszky is átnézi. 4—5 hetenkint a kísérletek szünetelnek egy hétig, amikor az addig gyűjtött anyagot ismétlik, megbeszéli és kiegészítik.

A múlt tanévben az intézményt a középfokú iskolák továbbképzésre is fölhasználták. A tanárok itt tanulmányozták a természettudományok tanításának újabb módszereit. Rendkívül fontos, hogy a műhelyekben megtanulhatják az eszközök javítását és újak előállítását.

Zeitschrift für den Physikalischen und Chemischen Unterricht.

4. Az új francia tantervek. Az elmúlt tanévben jelent meg a francia középiskolák új tanterve, amelyhez 216 oldalas utasítás van csatolva. A vas-kötethez fűzött előszó a középiskola céljával, szellemével és módszerével foglalkozik. Utána általános megjegyzések következnek az osztályveze-

tésére vonatkozólag és végül a legapróbb részletekig kidolgozott előírások az egyes tantárgyaknál követendő tanítási eljárásokra vonatkozólag.

Az új tanterv törekszik a középiskola különféle irányait minél szorosabb együttműködésre bírni. A középiskolának az eddigtől teljesen eltérő céljaként egy új francia humanizmus megteremtését tüzi ki. Ennek sajátossága nem annyira ismertek elsajátításra, mint inkább képességek fejlesztésére. A középiskolák feladata tehát formális és nem materiális kiképzés. Az eddig alkalmazott tekintély módszerek helyébe a gondolkodás, az ész unalmának kell lépnie. Az iskola ne akarjon a tanulóra olyan eszméket ráerőszakolni, amelyeket saját magának kell kiképzeltetnie. A tanuló a tanítás folyamán szerezzen értelmet a jelenségek relativitásának megítélésére, anélkül, hogy az elhatározás alól fölmentenék.

A középiskola kettős tagozású az alsó négy- és felső négy osztály. Az alsó tagozatnak a célja a humán kiképzés alapjainak lerakása, a felső tagozat a kiképzés befejezése.

A részletekben megkívánja az Utasítás: 1. A tanítás a gyermek tapasztalataiból induljon ki. Ne legyen dogmatikus, hanem induktív. Az egész vonalon életrevaló tanítást kíván és kizárja az „Ex cathedra“ tanítást. A tanulók tapasztalatai álljanak a tanítás elején, ebből kell a modern lélektan eszközeivel a világ megismeréséhez eljutni. (Progresszív módszer). 2. A cselekvő módszer követelményéből következik a probléma felállításának követelménye. A gondolkodás gyakoroltassék azáltal, hogy a tanulót kényszerítsük kérdéseket föltenni és kérdéseket megoldani. 3. Az egyes tantárgyak között szoros kapcsolatot kell teremteni. Ezekon kívül az Utasítás kívánja még a következőket: az anyagot a lehetőségig kívánja leegyszerűsíteni; az emlékezetet gyakorolni, a már megszerzett ismereteket folytonosan gyakorolni. A tanítás nemcsak a tanulás helye, hanem a munka műhelye is legyen. A testgyakorlatoknak kellő idő adassék (osztályonként heti 2 óra).

Az egyes tantárgyakra adott fontosabb utasítások:

Francia nyelv. Első helyen áll természetesen az anyanyelv, amelynek tanítására az Utasítás 76 oldalán adja meg az irányítást. Az anyanyelv tanítására a legnagyobb gondot kell fordítani, mert az Utasítás szerint az anyanyelv minden mélyebb és finomabb művelődés szerszámja, minden szellemi és művészeti élvezet eszköze. A gondolatok keletkezésének és a nyelvi készségnek az alapja. Éppen ezért a beszédnevelést tartja a legfontosabbnak, amelyre minden tárgy tanításánál gondot kell fordítani. A beszédnevelés mellett foglalkozik az Utasítás a nyelvi oktatás másik két tényezőjével is: az irodalom és foglalkozás tanításával. A tanítás középpontjába az olvasmányt és szövegmagyarázást helyezi, amit kitűnő eszköznek tart az intellektus nevelésére. Alak és tartalom, gondolati és nyelvi analízist nem szabad egymástól elválasztani. Nagy szerepet szánt az új tanterv az újabb francia irodalomnak, aminek kiválasztásában a tanterv több szabadságot enged a tanárnak, mint amennyi a régi tantervben volt. A tanterv azonban nem hanyagolja el az antik irodalmat sem. Így elrendeli, hogy a B osztályok, amelyek sem latint, sem görögöt nem tanulnak, az antik irodalmat (Homert, Vergiliust) kitűnő fordításban olvassák.

Latin nyelv. Kiemeli az Utasítás, hogy a nyelvtanítás nem öncél és itt

is az induktív, aktív módszert kívánja. A fordításnál a szó szerinti fordítást követeli. A fordítás értékét az Utasítás abban látja, hogy közben a tanuló kénytelen a helyes kifejezéseket megkeresni, iskolázza a matematikai érzéket, megmozgatja a képzelőerőt. Fordítani annyit jelent, mint a francia nyelv minden lehetőségét kihasználni. A legjobb eszköz a francia írást megtanulni.

Történelem. A történelmet két tagozatban tanítják. A tanítást az ókorról kezdik, ahol a tanuló megtanulja a különféle államformák és megfigyelheti a fejlődést. Egy évig tanulja az ókort, azután egy másik évben az újkort 1789-től 1875-ig. A felső fokon a történelemtanítás egészen a jelenkorig folytatódik és a jelenkorok sok időt szentelnek. Az alsó fokon a történettanítás elbeszélés, leírás, de azért megfontolás, ítélőképesség, emlékezet itt is gyakorolandó. Az anyag kiválasztásában a tanárnak nagy szabadsága van.

Monatschrift für Höhere Schule.

5. Magyarország csatlakozott a Nemzetközi Nevelésügyi Intézethez. A genfi Nemzetközi Nevelésügyi Hivatal végrehajtó bizottsága a múlt év végén felvette tagjai közé Magyarországot. A Hivatal az elmúlt július havában tartotta szokásos évi igazgatósági tanácsülését Genfben. Az ülésre 50 állam küldötte ki hivatalos képviselőit, a magyar kultuskormány képviselőiben *Dr. Várkonyi Hildebrand* szegedi egyetemi tanár jelent meg. Az igazgatósági tanácsülés elnökéül egyhangúlag *Velics László* berni magyar követet választották meg.

Piaget genfi egyetemi tanár a Hivatal igazgatója terjesztette elő évi jelentését. A jelentés elismeréssel emlékezett Magyarországról, felhívta a figyelmet arra, hogy Magyarország nemcsak munkatársnak, hanem mintegy az intézet szülőföldjének tekintendő. A főuram gróf Teleki Pál miniszterelnöké, aki mindenkor az intézet hűséges barátja volt. De nagy érdeme van egy kiváló magyar pedagógusnak *Kemény Ferenc* ny. reáliskolai igazgatónak c. főigazgatónak, aki a kormányközi közoktatásügy mozgalmában nagy érdemű úttörő munkásságot fejtett ki. Neki köszönhető a nemzetközi oktatásügy első alapvető munkája, amelyben már 1914-ben rámutatott az oktatásügygel foglalkozó szervek nemzetközi együttműködésének nagy fontosságára.

A jelentésnek Magyarországra vonatkozó része azzal a kívánsággal zárul, hogy „azok az új követelmények, amelyek az intézetet összefűzik Magyarországgal, tegyék lehetővé, hogy mégjobban megértsük és másokkal is megértsük, hogy milyen értékkel járult hozzá a nevelésügyhöz az az eredeti kulturális ország, amely a legkülönbébb civilizációk áramlásának közepette végrehajtva azok szintéziseit, századok óta hű tudott maradni önmagához“.

A jelenlevők a jelentésnek ezt a részét nagy tapsal fogadták, amiért *Velics László* elnök mondott köszönetet.

6. A tankötelezettség kiterjesztése Angliában Köztudomású, hogy Angliában, a fiatalok munkanélkülisége csökkentése végett, a tankötelezettséget 8 évről 9 évre terjesztették ki. Ez az intézkedés érzékenyen érinti úgy

a felekezetenélküli községi, valamint a felekezeti iskolákat. A kormány kénytelen az államsegélyt, melyet eddig a községi iskoláknak juttatott jelentékenyen fölemeli, de kénytelen a felekezeti iskolákat is anyagilag segíelyezni. A felekezeti iskoláknál az államsegélyt három föltételhez kötötték: 1. A felekezeti iskolák tanítóit a jövőben az állam nevezi ki, gyakorolja a felügyeletét és az állam a felekezeti tanítót el is bocsáthatja. Ez a kikötés a hitoktatókra nem vonatkozik, ezeket továbbra is a felekezet alkalmazza. 2. Ha a szülők kívánják a felekezeti iskola is köteles felekezeti jelleg nélküli keresztény hitoktatást nyújtani, úgy ahogy ez az állami iskolákban történik. 3. Ha a szülők más hitoktatást kívánnak, mint aminőt az iskola nyújt, joguk van gyermeküket az iskola hitoktatásából kivonni, de a szülő köteles a gyermek más irányú hitoktatásáról gondoskdni.

Érthető, hogy az egyházak tiltakoztak ezen rendelkezések ellen, arra hivatkozva, hogy ha az állam rendelkezik a tanító fölött, akkor az iskola elveszti egységes egyházi jellegét. A Canterbury érsek közbenjárására az egyházak elfogadták ilyen föltételek mellett is az államsegélyt, amelyet nem nélkülözhetnek. Általában nagy vívmánynak tartják, hogy az állam, ezáltal először, segíelyzi a felekezeti iskolákat.

Igy tehát a rendelkezések a folyó tanév elején életbe léptek.

*Internationale Zeitschrift,
Szenes Adolf.*

LAPSZEMLE.

Magyar Paedagogia. 1939. évi 4. szám. *Gregus Pál* igen hasznos tanulmányának címe: „Tantárgykapcsolás a biológia középiskolai tanításában“. A biológia tanárának egyik legszebb feladata, hogy a tanulókkal megéreztesse a természet egységét, a jelenségek összfüggését. Erre annál inkább képes, minél több ismerete van más szaktudományok terén is. A koncentráció azért is fontos, mert a szétszórt ismereteket egybefűzi és erősíti. Részletesebben mutat a növénytan, állattan és ásványtan közötti kapcsolatokra, majd a biológiának a földrajzi, vegytani, fizikai ismeretekkel való összefűzésére. De épenígy kapcsolatot mutat ki a biológia és a számtan, a történelem, az egészségtan, a magyar nyelv és irodalom, az idegen nyelvek, a rajz, a kézimunka között is. Ezt az elvet valósítja meg szerzőnek Karl Jánossal együtt a középiskolák számára írt tankönyve (Az élők világa, Egyetemi Nyomda.)

Noszlopi László tanulmánya az ifjúság pályaválasztásával foglalkozik. A vizsgálatok csak a fővárosi fiútanulókra szorítkoznak. Az adatokat IV., VI. és VIII. osztályos elemi iskolai, IV. osztályos polgári iskolai és IV., VIII. osztályos középiskolai tanulók szolgáltatták. Többek között megállapítja, hogy az elemi és polgári iskolák tanulói nagyobb többségben ez iskolák jellegének megfelelően, ipari pályákra mennek. A pályaválasztás helyes irányja nemcsak egyéni, hanem nemzeti érdek is. Nemcsak pályaválasztási tanácsadóra van szükség, hanem a pályaismeretek terjesztésére is. Sok pálya bizonyára azért nem szerepel a felsorolásban, mert a tanulók nem ismerik azokat.